

University of Groningen

De orthopedagoog Generalist als professional

Aalberts, Joyce ; Baltussen, Lyanne ; Knot-Dickscheit, Jana; Mangnus, Jos; Schut, Marieke; Speelman-Komen, Harriet; Van Swet, Jacqueline; Termaat, Paul; Volker, Annemiek; Van der Vijfeijken, Katrien

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2014

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Aalberts, J., Baltussen, L., Knot-Dickscheit, J., Mangnus, J., Schut, M., Speelman-Komen, H., Van Swet, J., Termaat, P., Volker, A., Van der Vijfeijken, K., & Tonneman, J. (2014). *De orthopedagoog Generalist als professional: Beroepscompetentieprofiel orthopedagoog-generalist*. NVO.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

De Orthopedagoog- Generalist als professional

Beroepscompetentieprofiel
orthopedagoog-generalist

De Orthopedagoog- Generalist als professional

Beroepscompetentieprofiel
orthopedagoog-generalist

“COMPLEXE OPVOEDINGS-
VRAAGSTUKKEN VRAGEN
OM DESKUNDIGHEID VAN
DE ORTHOPEDAGOOG-
GENERALIST”

Voorwoord van de voorzitter NVO

Juni, 2014

De vaandeldrager van de NVO noemen we hem ook wel, onze orthopedagoog-generalist. Hoogopgeleide, volwaardig vakbekwame orthopedagogen, die een gedegen duale tweejarige postmasteropleiding hebben gevolgd en diepgewortelde kennis hebben van de orthopedagogische theorie en praktijk. Toen de bachelor-masterstructuur in het universitaire onderwijs werd ingevoerd, vonden we als NVO dat we professionals de kans moesten geven zich na hun universitaire masteropleiding, in wetenschappelijk en praktisch opzicht, verder te verdiepen in het orthopedagogisch handelen. We vonden ook dat we moesten borgen dat professionals die interventies plegen in soms ingrijpende situaties in het leven van ouders en kinderen een gedegen opleiding hebben. En dat werkgevers en cliënten er op kunnen vertrouwen dat die professionals hun kennis en vaardigheden bijhouden. Dat vereiste de ontwikkeling van een goed door-dachte postmasteropleiding en een register dat een systeem van herregistratie kent.

Van de orthopedagoog-generalist telt de NVO er inmiddels 1600. Ongeveer de helft daarvan is ook ingeschreven bij andere registers, vooral in het register van de Wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (BIG). Binnen en buiten de NVO weten zij elkaar te vinden en delen zij hun vorm van beroepstrots. Ze weten wat ze kunnen en waarvoor ze staan. Ze gaan primair uit van de pedagogische relatie tussen opvoeder en kind – en als ik 'kind' zeg, bedoel ik ook de jongere of de volwassene die zich in een persoonlijke afhankelijkheidsrelatie bevindt – en weten die te borgen en te stimuleren, ook als het gaat om pedagogisch zeer complexe situaties. Ze weten methodisch te analyseren waar kinderen en ouders last van hebben als het gaat om opvoeding

en ontwikkeling en helpen hen, vaak door hun eigen kracht te gebruiken, om een optimale ontwikkeling te realiseren. Ze kennen hun verantwoordelijkheid als het gaat om de ouderlijke macht van beide natuurlijke of juridische ouders. Ze zijn zich bewust van de gevoeligheid van de pedagogische relatie, ook als het gaat om privacygegevens en hun beroeps-geheim. Ze weten, als het om opvoedingsvraagstukken gaat, professionals van een andere discipline te vinden en kunnen de regie nemen over de aanpak van het vraagstuk als geheel. Ze realiseren zich de grenzen van hun handelen en weten wanneer die grenzen zijn bereikt. Ze weten veiligheidsrisico's te beperken, maar realiseren zich ook dat soms risico's moeten worden genomen.

Met recht een beroep om trots op te zijn. Toch ontbrak er nog iets en dat was een beroeps-competentieprofiel dat het orthopedagogisch handelen op postmasterniveau in al zijn facetten identificeert. Wat zijn de vereiste competenties van de orthopedagoog-generalist als het gaat om dat orthopedagogisch handelen, om communicatie, om professionaliteit, om organisatie, om samenwerking, om maatschappelijk handelen en last but not least, om zijn wetenschappelijk gefundeerde kennis?

Het beroepscompetentieprofiel dat al die facetten en nog meer identificeert, ligt nu voor u. De vaandeldragers hebben hun vaandel gekregen. Het vervult mij van trots dat ik u dit als voorzitter mag presenteren.

Dr. Xavier Moonen
Voorzitter NVO

Voorwoord van de directeur NVO

Juni, 2014

Voor u ligt het beroepscompetentieprofiel orthopedagoog-generalist. Het is me het woord wel: beroepscompetentieprofiel. Het gaat erom wat de **beroepspraktijk** van de orthopedagoog-generalist verwacht en over welke **competenties** (kennis, vaardigheden en attitude) die dus moet beschikken.

We hebben het nodig, dat beroepscompetentieprofiel, omdat we werkgevers, zorginkopers en beleidsmakers duidelijk willen maken wat zij van de orthopedagoog-generalist kunnen en mogen verwachten. En welke toegevoegde waarde hij voor hen, maar achter hen vooral de ouder en het kind, heeft. We hebben het ook nodig om opleiders een handvat te bieden voor hun opleiding. Immers bij hen en bij de praktijkopleiders ligt de uitdaging de orthopedagoog (of psycholoog) op te leiden tot een orthopedagoog-generalist die beschikt over deze competenties.

We hebben, als leden en als bureau, met vereende krachten hard gewerkt aan het tot stand komen van dit profiel. Daarbij hebben we ook werkgevers en opleiders betrokken. Immers, een beroepscompetentieprofiel moet inspelen op wat werkgevers aan cliënten willen bieden en het moet voor de opleiders kwalitatief voldoende en uitvoerbaar zijn.

Juist aan de vooravond waarop grote stelselwijzigingen in het passend onderwijs, in de jeugdhulp, in de WMO en de langdurige zorg en in de geestelijke gezondheidszorg van kracht worden, vindt de NVO het belangrijk om de orthopedagoog-generalist in al zijn breedte en in al zijn variëteit te profileren en te positioneren. We hopen dat dit beroepscompetentieprofiel daarbij helpt.

Als directeur van de NVO ben ik dan ook heel blij dat dit product er ligt en bedank ik iedereen, en dat zijn er velen, die hebben bijgedragen aan het tot stand komen van dit product. Doorzettingsvermogen, geduld en creativiteit, dat zijn de competenties van degenen die dat, soms onvermoeibaar, hebben gedaan!

Maar als directeur van de NVO weet ik ook als geen ander dat dit product het eerste is van een reeks vervolgstappen. Allereerst hebben we de ambitie om, met als norm het beroepscompetentieprofiel, een EVC-traject op te zetten.

En, ik refereerde er al even aan: we staan aan de vooravond van grote stelselwijzigingen in alle domeinen waarin de orthopedagoog-generalist werkzaam is. De unieke expertise van de orthopedagoog-generalist, het borgen en bevorderen van de pedagogische relatie tussen opvoeder en kind, kan daardoor nieuwe accenten krijgen. Dat kan veel betekenen voor de verdere ontwikkeling van het beroep en voor het opleiden tot dat beroep. Dat beroep en die opleidingen steeds herijken is een uitdaging, waarvoor wij, met velen, staan.

Ik hoop en verwacht dat dit beroepscompetentieprofiel in de ontwikkelingen die nog gaan komen van toegevoegde waarde zal zijn.

Marlies Post
Directeur NVO

Inhoud

Inleiding	7
1 De Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO)	9
De NVO	9
Commissies en netwerken	9
Kwaliteit	11
Belangenbehartiging	11
Informatie en advies	11
2 Domein waarin de orthopedagoog-generalist werkzaam is	12
De optimale ontwikkeling en opvoeding als uitgangspunt	12
Werkdomeinen	13
Taakgebieden	14
Doelgroepen	15
Multidisciplinair werken	15
3 Maatschappelijke en actuele ontwikkelingen	16
Opvoedingsproblemen	16
Een paradigmawisseling in de zorg	17
Duurzame en betaalbare hulpverlening	17
Zelfredzaamheid, inclusie en participatie	17
Demografische ontwikkelingen	17
Sociaal-culturele ontwikkelingen	18
ICT	18
4 Beroepscompetentieprofiel orthopedagoog-generalist	19
De CanMeds	19
Beroepscompetentieprofiel orthopedagoog-generalist	20
Kenmerkende beroepssituaties	25
De verbindingsmatrix	27
5 Opleiding	29
Maatschappelijke Ontwikkelingen	29
Registratie als basis-orthopedagoog	29
De opleiding tot orthopedagoog generalist	30
Registratie als orthopedagoog-generalist	30
6 Beroepscode	33
De beroepscode voor de orthopedagoog-generalist	33
Het tuchtrecht	34
Bronvermelding	36

Begrippenlijst

Waar in de mannelijke vorm wordt gesproken kan ook de vrouwelijke vorm worden gelezen.

Waar kind(eren) en jongere(n) staat, wordt ook de volwassene in een persoonlijke afhankelijkheidsrelatie bedoeld.

Waar ouders of opvoeders staat kan verzorgers gelezen worden.

Behandeling

De methodische beïnvloeding en interventie.

Cliënt

Het kind, de adolescent of de persoon in een persoonlijke afhankelijkheidsrelatie voor wie de hulpverlening een verbetering van zelfredzaamheid, verantwoordelijk gedrag en participatie in de samenleving ten doel heeft.

CanMEDS

Canadian Medical Education Directives for Specialists

Competentie

Een competentie is het geheel van kennis, vaardigheden en attitude waaruit blijkt dat de professional vakbekwaam is voor het beroep dat hij uitoefent of een deel daarvan.

Diagnostiek

De methodische beeldvorming en analyse.

Indicatiestelling valt onder diagnostiek.

Hulpverlening

Het geïntegreerde geheel van diagnostiek en behandeling. Andere termen zoals ondersteuning, coaching en begeleiding zijn een vorm van hulpverlening.

KBS

Kenmerkende beroepssituatie

OG/orthopedagoog-generalist

De orthopedagoog-generalist kijkt vanuit een meta-perspectief naar de diverse actoren in de orthopedagogische setting en handelt ethisch-professioneel binnen de grenzen van zijn eigen mogelijkheden en van de situatie.

De orthopedagoog-generalist is in meerdere opzichten breed georiënteerd. Hij beschikt over een ruim arsenaal aan interventiemogelijkheden en heeft brede orthopedagogische kennis op postacademisch niveau. Hij betreft het cliëntsysteem in zijn overwegingen en kijkt zowel naar knelpunten, risicofactoren en naar mogelijkheden en protectieve factoren. Daarbij werkt hij samen met andere professionals.

Orthopedagogiek

De orthopedagogiek betreft een specialisatie in de pedagogiek die zich richt op de (opvoedings) ondersteuning van ouders en kinderen die extra hulp nodig hebben om zich zo optimaal mogelijk te ontwikkelen en te participeren in de samenleving, nu en in de toekomst als volwassene.

De orthopedagogiek gaat daarbij uit van de kracht die de omgeving kan bieden.

Systeem

Het geheel van personen dat betrokken is bij de ontwikkeling en opvoeding van de cliënt.

Inleiding

Het bestuur van de NVO heeft begin 2013 opdracht gegeven tot het ontwikkelen van een profiel voor de orthopedagoog-generalist. Het resultaat hiervan wordt in dit document gepresenteerd. Bij het opstellen van het profiel is aandacht besteed aan de relatie met andere functies en aansluiting op de ontwikkelingen in het veld om een toekomstbestendig profiel op te stellen.

Er zijn drie groepen professionals die de achterban van de NVO vormen. Naast de orthopedagoog(-generalist) zijn dit de algemeen pedagoog en onderwijskundige. Het voorliggende competentieprofiel dekt zowel het profiel van de orthopedagoog-generalist als de basis-orthopedagoog. Het verschil tussen beide beroepsgroepen komt voort uit het niveau waarop ze verschillende competenties beheersen. Dit profiel dient als basis om later te kunnen toetsen of een professional competent is. In een volgend stadium zullen de competenties uit dit profiel vertaald worden naar meetbare indicatoren. Hiermee zal het verschil tussen beiden beroepsgroepen meer inzichtelijk worden. Dit zal bijdragen aan de professionalisering van deze beroepsgroepen.

De opzet van het document is afgeleid van de kaders die de medisch specialisten hanteren voor de

modernisering van de medische vervolgoopleidingen, het Canadian Medical Education Directives for Specialists (CanMEDS) model. Dit model bestaat uit zeven competenties: vakinhoudelijk handelen, professionaliteit, communicatie, samenwerking, kennis en wetenschap, maatschappelijk handelen en organisatie. Het model wordt gepresenteerd als een roos waarbij het vakinhoudelijk handelen, in dit geval het orthopedagogisch handelen, in het centrum staat. De CanMEDS is een algemeen bruikbaar, zeer gedegen en wetenschappelijk onderbouwd model om beroepen binnen de gezondheidszorg in kaart te brengen (Royal college of physicians and surgeons of Canada, 1996).

LEESWIJZER

In de inleiding wordt de gevolgde werkwijze beschreven. In het eerste hoofdstuk wordt ingegaan op de rol van de NVO als landelijke beroepsvereniging. In hoofdstuk twee wordt een algemeen profiel geschetst van de orthopedagoog-generalist binnen het domein van de pedagogische wetenschappen. In hoofdstuk drie worden vervolgens maatschappelijke en actuele ontwikkelingen besproken. In hoofdstuk vier treft u daarna de kern van dit document, het specifieke beroepscompetentieprofiel van de

orthopedagoog-generalist en de daarbij behorende kenmerkende beroepssituaties. In hoofdstuk vijf wordt de inrichting van de opleiding tot orthopedagoog-generalist besproken en welke eisen er zijn verbonden aan de registratie en herregistratie van de orthopedagoog-generalist. Als laatste wordt in hoofdstuk zes ingegaan op de beroepscode in relatie tot de orthopedagoog-generalist als professional.

WERKWIJZE

Voor de ontwikkeling van het beroepscompetentie-profiel zijn de volgende stappen uitgevoerd.

- Stap 1 Deskresearch
- Stap 2 Group Decision Room
- Stap 3 Brede consultatie concept profiel via elektronisch systeem
- Stap 4 Online consultatie NVO leden
- Stap 5 Bijeenkomsten projectgroep
- Stap 6 Vaststelling in bestuur

Deze stappen worden hieronder nader toegelicht:

Stap 1: Deskresearch

In maart 2013 is gestart met een eerste verkenning van de orthopedagogische beroepspraktijk en de daarvoor benodigde competenties. Als bronnen zijn onderzocht:

- De door leden van de NVO opgestelde publicaties
- (Beroeps)competentieprofielen en functieprofielen van aanverwante beroepen
- Literatuur over de orthopedagogiek

Stap 2: Group Decision Room

Een eerste opzet van het profiel is eind juni 2013 voorgelegd, tijdens een zogenaamde Group Decision Room, aan een samengestelde groep van ongeveer 30 personen, bestaande uit NVO commissieleden, (hoofd)opleiders van zowel OG-opleidingen als universitaire opleidingen orthopedagogiek en beroepsbeoefenaren. Werkgeversorganisaties waren hiervoor ook uitgenodigd, maar konden tijdens de bijeenkomst niet aanwezig zijn. De werkgevers zijn naar aanleiding van de bijeenkomst apart geconsulteerd.

Stap 3: Brede consultatie concept profiel via elektronisch systeem

Op basis van de uitkomsten van de Group Decision Room is het profiel bijgesteld. In de periode daarna werden bijgestelde versies via een elektronisch systeem gedeeld. Voor een deel van de professionals die ook aanwezig waren tijdens de Group Decision Room was het mogelijk via een elektronisch systeem op volgende versies en op elkaar te reageren.

Stap 4: Online consultatie NVO leden

Van belang is dat er in de beroepspraktijk draagvlak bestaat voor het ontwikkelde profiel. De bijgestelde concept versie is daarom in oktober 2013 in een online consultatie voorgelegd aan 120 NVO leden (allemaal orthopedagoog-generalist) om het draagvlak na te gaan. Aan deze leden werd gevraagd op welk terrein zij werkzaam waren en:

1. of het voorgestelde concept profiel een correct beeld geeft van de competenties die je als orthopedagoog-generalist hebt of zou moeten hebben (met als voetnoot dat niemand voldoet aan alle genoemde competenties).
2. of het voorgestelde concept profiel kan worden gebruikt als standaard voor de beoordeling van de beroepsbekwaamheid van een orthopedagoog-generalist.

In de week dat de vragenlijst online stond, hebben 60 leden de vragen beantwoord. Op de eerste vraag heeft 97 procent van de ondervraagde leden instemmend gereageerd. Op de tweede vraag heeft 86 procent van de leden instemmend gereageerd.

Stap 5: Bijeenkomsten projectgroep

Vervolgens is in de periode december 2013 t/m mei 2014 een projectgroep in totaal vier keer bijeen geweest, die het beroepscompetentieprofiel verder heeft ontwikkeld. Deze projectgroep bestond uit 11 leden (selectie van (hoofd)opleiders, NVO commissieleden en beroepsbeoefenaren) en werd ondersteund door een beleidsmedewerker en een onderwijskundige vanuit het NVO-bureau.

Stap 6: Vaststelling in bestuur

Op 10 juni 2014 heeft het Algemeen Bestuur van de NVO het beroepscompetentieprofiel vastgesteld.

1.

De Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO)

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd wat de Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO) betekent voor haar leden. In de eerste paragraaf vindt u een algemene beschrijving hoe de organisatie in elkaar zit. In de tweede paragraaf worden de commissies en netwerken benoemd. In de laatste paragrafen staat beschreven wat de NVO voor haar leden kan betekenen.

DE NVO

De NVO is een landelijk opererende beroepsvereniging van universitair opgeleide (ortho)pedagogen en onderwijskundigen. Het ledenbestand van de NVO wordt anno 2014 gevormd door ongeveer 6400 universitair opgeleide professionals. Het doel van de vereniging is om de kwaliteit van de beroepsuitoefening van haar leden te borgen en te bevorderen. Verder worden de belangen van haar leden op een herkenbare manier behartigd en voorziet de NVO in verbindende en innovatieve netwerken. Tot slot verstrekt de NVO informatie ter bevordering van de kwaliteit van de verschillende beroepen.

De NVO is een vereniging van en voor professionals. De kracht van de vereniging wordt bepaald door de inzet van de leden. De organisatiestructuur van de

NVO is dan ook gericht op een grote betrokkenheid van de leden bij activiteiten van de vereniging. Deze actieve leden vormen het kader van de vereniging en participeren onder andere binnen de Algemene Ledenvergadering (ALV), het dagelijks en algemeen bestuur en verschillende commissies en netwerk-groepen.

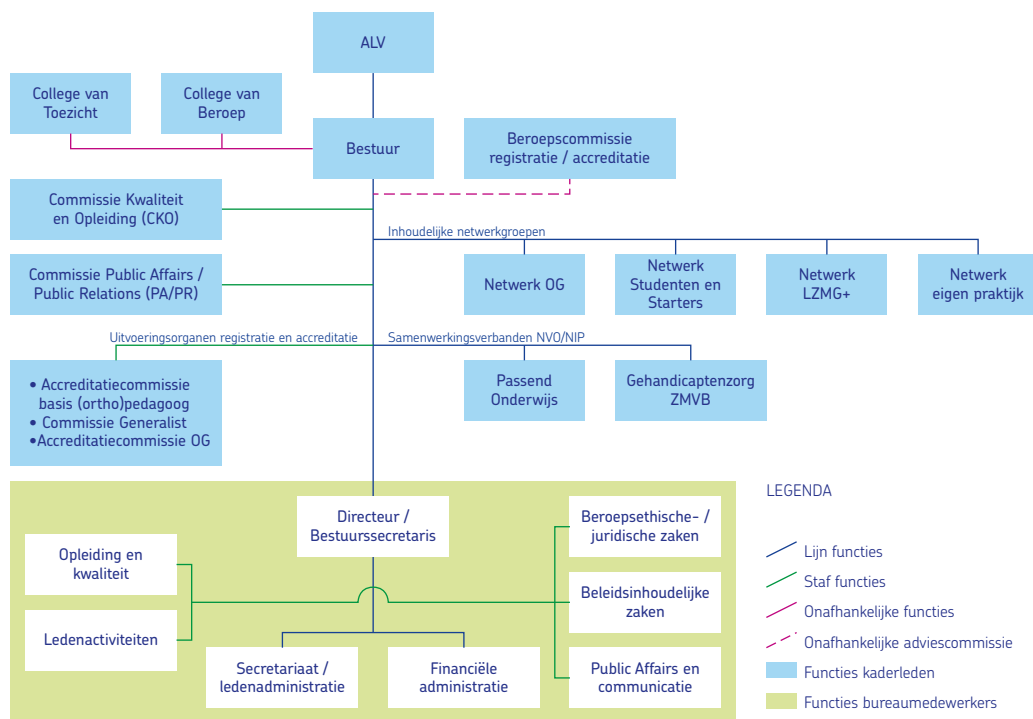
COMMISSIES EN NETWERKEN

De NVO kent verschillende commissies die hieronder zijn opgesomd.

- Commissie kwaliteit en opleiding (CKO)
- Commissie Public Affairs / Public Relations (PA/PR)
- Commissie generalist
- Accreditatiecommissie basis (ortho)pedagoog
- Accreditatiecommissie orthopedagoog-generalist

De commissie kwaliteit en opleiding (CKO) adviseert het bestuur gevraagd en ongevraagd over het kwaliteits- en opleidingsbeleid en de positionering van de vereniging. De commissie Public Affairs /

In het organogram hieronder wordt de organisatiestructuur van de NVO inzichtelijk gemaakt.

Public Relations (PA/PR) is een tijdelijke commissie gericht op positionering en profilering van de beroepsgroep, de (ortho)pedagogiek en onderwijskunde. Het gaat daarbij om het bedenken, opzetten en verbeteren van zowel in- als externe activiteiten die bijdragen aan deze doelstelling. De overige commissies zijn gericht op registratie en accreditatie en het professionaliseren en bevorderen van supervisoren NVO orthopedagoog-generalist.

Ook binnen verschillende andere netwerkgroepen en samenwerkingsverbanden zetten leden zich in. Zo kent de NVO samenwerkingsverbanden met het NIP op de thema's:

- Passend onderwijs
- Zorg voor mensen met een verstandelijke beperking (ZMVB)

- Netwerkwerk lichamelijk, zintuiglijk en meervoudig gehandicaptenzorg (LZMG+)
- Netwerk studenten en starters
- Netwerk orthopedagoog-generalist
- Netwerk eigen praktijk

Het gemeenschappelijke doel binnen deze netwerkgroepen is het professionaliseren en bevorderen van het beroepsmatig handelen. Hiertoe worden vanuit deze actieve netwerken bijeenkomsten, symposia en praktijkavonden georganiseerd en producten ontwikkeld, zoals handboeken, voorlichtingsfolders en praktijkrichtlijnen. Op het exclusieve ledenge-deelte van de website van de NVO is meer informatie te vinden over deze netwerkgroepen en samenwerkingsverbanden.

Tevens is er een aantal netwerkgroepen actief:

KWALITEIT

Het bewaken, bevorderen en borgen van de kwaliteit en professionaliteit van de beroepsuitoefening van de leden is een belangrijke doelstelling van de NVO. Belangrijke instrumenten hierbij zijn de beroepscode en het registratiesysteem. Alle leden (zowel geregistreerd in één van de registers als belangstellende leden) zijn gehouden aan de beroepscode. De NVO heeft hiervoor twee tuchtrechtelijke instanties: het College van Toezicht en een College van Beroep. Zij hebben beide een onafhankelijke positie binnen de vereniging en ten opzichte van elkaar. In hoofdstuk zes wordt er verder ingegaan op de beroepscode.

BELANGENBEHARTIGING

Voor het behartigen van de belangen van de leden voert de NVO overleg met vertegenwoordigers van organisaties of groepen waarvan het werk raakt aan dat van NVO-leden of die daar invloed op hebben (zoals Ministeries, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), werkgeversorganisaties, andere beroepsverenigingen, kennisinstituten e.d.).

INFORMATIE EN ADVIES

Voor het informeren van de leden over diverse actuele onderwerpen organiseert de NVO congressen, workshops en cursussen. Maandelijks verschijnt een digitale nieuwsbrief en in de tussentijd worden leden op de hoogte gehouden van ontwikkelingen via de website. De NVO heeft daarnaast een eigen blad, het NVO-Bulletin, waarin prominente deskundigen hun visie geven op actuele wetenschappelijke en maatschappelijke thema's die met opvoeding en onderwijs te maken hebben. Tot slot informeert en adviseert de helpdesk leden over juridische, arbeidsrechtelijke, ethische en beroepsinhoudelijke kwesties.

2. Domein waarin de orthopedagoog-generalist werkzaam is

In dit hoofdstuk wordt beschreven wat kenmerkend is voor het domein waarin de orthopedagoog-generalist werkzaam is. Het is een algemeen beschrijvend hoofdstuk waarna in hoofdstuk vier nader wordt ingegaan op competenties die specifiek zijn voor de orthopedagoog-generalist. De eerste paragraaf gaat over de uitgangspunten van de orthopedagogiek. Vervolgens worden in paragraaf twee de werkdomeinen besproken waarin de orthopedagoog-generalist werkzaam kan zijn. De taakgebieden van de orthopedagoog-generalist volgen in paragraaf 3. Omdat de orthopedagoog-generalist in uiteenlopende domeinen werkzaam is in verschillende taakgebieden, zal de beschrijving in dit hoofdstuk niet uitputtend zijn. In paragraaf vier komen kort de doelgroepen aan bod en het hoofdstuk sluit af met een paragraaf over hoe de orthopedagoog-generalist multidisciplinair werkt met andere professionals in de zorg.

DE OPTIMALE ONTWIKKELING EN OPVOEDING ALS UITGANGSPUNT

De orthopedagogiek neemt de specifieke vraag voor haar rekening op welke wijze het functioneren en de ontwikkeling van het kind door én in de opvoeding en het onderwijs kan worden verbeterd en geopti-

maliseerd. Bij die ontwikkeling gaat het om kennis over de bio-psycho-sociale aspecten en om kennis over de dynamiek en samenhang tussen interne en externe factoren die de ontwikkeling beïnvloeden. Bij opvoeding gaat het om kennis over de pedagogische relatie, opvoedingsdoelen en -wijzen en de pedagogische en maatschappelijke context (Ijzendoorn & de Frankrijker, 2005).

Een orthopedagoog is actief op het gehele spectrum variërend van alledaagse opvoedingsvraagstukken tot complexe opvoedingssituaties. Zijn primaire invalshoek daarbij is de opvoeders te ondersteunen in de opvoeding. Hierdoor kunnen de opvoeders hun kinderen (weer) bieden wat zij nodig hebben: veiligheid én uitdaging, rechten én plichten. Ook als het gaat om pedagogisch meer complexe situaties, zal hij gericht zijn op het realiseren van een zo optimaal mogelijke pedagogische relatie tussen de opvoeder en het kind. Een orthopedagoog heeft de belangen van het kind, de ouders en de maatschappij op het vizier (Knorth, et al., 2008).

Binnen de orthopedagogiek is een aantal theorieën leidend. Aangezien we in dit boekje niet één theorie centraal willen stellen, is gekozen om de richtlijn casusbeschrijving als uitgangspunt te nemen voor

het beschrijven van het kennisdomein van een orthopedagoog. In deze richtlijn wordt uitgegaan van de dynamiek van ontwikkeling en opvoeding en van een transactionele visie op de ontwikkeling van kinderen. Als uitwerking van de orthopedagogische benadering worden drie kernconcepten genoemd om te komen tot orthopedagogisch handelen: dialogisch, systeemgericht & transactioneel en veranderingsgericht. Bij dialogisch gaat het om de aansluiting en afstemming op de visie van de cliënt. Bij systeemgericht & transactioneel gaat het om het systeem dat gekenmerkt wordt door een pedagogische relatie en waarin het belang van het kind het uitgangspunt vormt. Bij veranderingsgericht gaat het om het gericht zijn op het kind als een zich ontwikkelend wezen en om het zoeken naar kansen en mogelijkheden. Deze drie concepten worden gebruikt om de kern van het orthopedagogisch werken aan te geven en ze komen dan ook terug in het competentieprofiel (Verschuieren & Koomen, 2007).

In de richtlijn voor de casusbeschrijving wordt een systematische cyclische werkwijze uitgeschreven. Vanuit zijn academische achtergrond wil de orthopedagoog-generalist opvoedingsprocessen en verandering analyseren, verklaren en legitimeren. De orthopedagogiek is daarmee de discipline die helpt reflecteren op ethisch wenselijke opvoedings- en ontwikkeldoelen. De discipline die bijdraagt aan de ontwikkeling van veelbelovende middelen om opvoeding en onderwijs te ondersteunen en die streeft naar integratie van relevante inzichten uit andere disciplines voor de beantwoording van de vraag hoe het belang van het kind het beste gediend wordt. Deze activiteiten vragen ook om kennis op het gebied van wetenschappelijk onderzoek zodat de orthopedagoog-generalist gefundeerd en onderbouwd zijn keuzes maakt (De Bruyn, 2003; Veerman & Yperen, 2008).

WERKDOMEINEN

Een orthopedagoog zet zijn expertise op uiteenlopende werkdomeinen in. De orthopedagoog-generalist kan werkzaam zijn in het onderwijs, het begeleiden van mensen met een (meervoudige) beperking, de jeugdhulp, de geestelijke gezondheidszorg of in de ouderenzorg. Sommige orthopedagogen werken binnen één of meerdere van deze domeinen vanuit een eigen praktijk.

Hieronder zijn de domeinen waar een orthopedagoog werkzaam kan zijn, beschreven. De rol en de functie die een orthopedagoog binnen deze domeinen kan hebben, is heel divers. Hieronder wordt een poging gedaan, deze rollen zo compleet mogelijk te beschrijven. Echter, dit zal geen uitputtende beschrijving zijn.

- Onderwijs
- Mensen met een fysieke en/of verstandelijke beperking
- Jeugdhulp
- Geestelijke gezondheidszorg (GGZ)
- Ouderenzorg

Onderwijs

Zowel in het regulier als in het speciaal onderwijs kan een orthopedagoog leerkrachten ondersteunen bij de ontwikkeling van de pedagogische relatie tussen henzelf en (individuele) leerlingen. Daarnaast kan hij ondersteunen bij het verbeteren van het ontwikkel- en leerproces van een leerling. Ook kan een orthopedagoog opvoeders en leerkrachten adviseren over het ontwikkelingsperspectief van een kind en welke ondersteuning nodig is om dat te realiseren. Een orthopedagoog kan adviseren over het ondersteuningsbeleid van een school of over een samenwerkingsverband van scholen. Hij legt in deze rol de relatie tussen onderwijs en andere domeinen. Daarnaast kan een orthopedagoog ook werkzaam zijn in een ander soort functie binnen het onderwijs, namelijk als docent of onderzoeker aan een hogeschool, een universiteit of een postmasteropleiding.

Mensen met een fysieke en/of verstandelijke beperking

Een specifiek domein waarin veel orthopedagogen werkzaam zijn, is het begeleiden van mensen met een verstandelijke, lichamelijke, auditieve of meervoudige beperking en hun opvoeders. Het gaat hierbij om mensen die niet geheel zelfstandig kunnen functioneren. De orthopedagoog-generalist richt zich bij deze groep op het begeleiden van de ontwikkeling en de kwaliteit van leven.

Jeugdhulp

Jeugdhulp wordt in dit kader opgevat als een breed begrip, waar zowel het werken binnen de jeugdge-

zondheidszorg als het werken binnen de jeugdzorg(plus) of jeugdhulpverlening onder valt, evenals het werken binnen de jeugd-VB, de jeugd-GGZ en een aantal justitieorganisaties. Onder de justitieorganisaties vallen onder andere justitiële jeugdinstituten (JJl's), de bureaus HALT, de Raad voor de Kinderbescherming en Stichting Nidos. Een orthopedagoog kan binnen al deze instellingen ondersteuning bieden bij opvoeden en opgroeien. Zo kan een orthopedagoog onder andere werkzaam zijn als gedragswetenschapper binnen een instelling voor jeugdbescherming of ondersteuning bieden binnen een jeugdhulpaanbieder op het gebied van ambulante hulpverlening, dagbehandeling of een vorm van pleegzorg.

GGZ

Hoewel een kleiner domein, zijn orthopedagogen ook werkzaam binnen de geestelijke gezondheidszorg (GGZ). In dit kader wordt op de volwassenen-GGZ gedoeld. De jeugd-GGZ is al gevat binnen de vorige paragraaf. Binnen de GGZ richt het werk van een orthopedagoog zich bijvoorbeeld op de groepen die voor hun 18e jaar al in begeleiding zijn bij een orthopedagoog en deze begeleiding graag na hun 18e willen voortzetten, of de groep waar naast een verstandelijke beperking ook sprake is van GGZ problematiek. Bij het waarborgen van de continuïteit van begeleiding na het 18e levensjaar kan een orthopedagoog een rol spelen en bijvoorbeeld de begeleiding verzorgen.

Ouderenzorg

Een groeiend werkdomein is dat van de ouderenzorg. Ouderen belanden op latere leeftijd en om wat voor reden dan ook, soms opnieuw in een afhankelijkheidsrelatie. Voor hen en degene die hen begeleiden (dat kunnen familieleden zijn, maar ook professionele verzorgers) is de orthopedagoog een deskundige bij uitstek. Zowel in algemene en preventieve zin als wanneer het gaat om interventies in meer complexe situaties.

TAAKGEBIEDEN

De orthopedagoog kent in zijn werk de volgende taakgebieden:

- Vroegtijdige signalering van en interventie bij opvoedingsvraagstukken
- Pedagogische diagnostiek en begeleiding
- Ondersteuning van beroepsopvoeders en ketenpartners (coaching, adviseren)
- Informatie en voorlichting
- Beleid en management
- Onderwijs
- Wetenschap

De orthopedagoog zoekt in alle taakgebieden naar de kracht van het systeem. Hij neemt besluiten over interventies in zeer complexe situaties, adviseert en begeleidt andere professionals en voert regie over de hulpverlening voor het kind en zijn omgeving. Daarnaast ontwikkelt hij orthopedagogisch beleid binnen een organisatie of organiseert en coördineert een samenwerkingsverband tussen verschillende organisaties. Ten slotte geeft hij onderwijs en draagt bij aan onderzoek in de orthopedagogische wetenschap of praktijk.

In alle gevallen staat het belang van de cliënt centraal. Dat kan inhouden dat de orthopedagoog het veilig opgroeien van het kind moet signaleren en daarop actie moet ondernemen, bijvoorbeeld bij kindermishandeling of verwaarlozing. Daarbij schakelt de orthopedagoog de opvoeders, beroepsopvoeders en ketenpartners in en zoekt met hen naar een oplossing voor het kind om vervolgens de beste methode van behandeling en hulpverlening voor te stellen. De orthopedagoog probeert het gedrag van de cliënt te begrijpen in het licht van die relaties, onderzoekt de beschermende en risicofactoren op al die niveaus en stemt daarop zijn hulpverlening af. Hij houdt hierbij voldoende professionele afstand en bewaakt zijn grenzen.

Pedagogische diagnostiek en behandeling behoren tot de kerntaken van de orthopedagoog-generalist. In de visie van de NVO zijn diagnose en behandeling erop gericht het kind (weer) zo zelfredzaam mogelijk te maken en zo optimaal mogelijk deel uit te laten maken van de maatschappij. Diagnose en indica-

tiestelling zijn randvoorwaarden om te bepalen wat een realistisch doel is en welke begeleiding in een specifieke situatie het best passend is. Daarnaast betekent kennis van diagnose en indicatiestelling ook het interpreteren van diagnoses die door anderen zijn gesteld en op basis daarvan te besluiten tot een passende interventie.

DOELGROEPEN

Een orthopedagoog werkt niet alleen direct met cliënten, maar vooral met opvoeders (ouders, verzorgers), beroepsopvoeders (leerkracht, groeps-leider, pleegzorg) en ketenpartners (werkers, bestuurders, artsen, politie). Daarbij is hij gericht op het verbeteren en ondersteunen van het handelen van betrokkenen om het kind optimale ontwikkelingskansen te bieden.

MULTIDISCIPLINAIR WERKEN

Binnen de orthopedagogiek werken verschillende professionals samen. Allereerst kan onderscheid gemaakt worden tussen een basis-orthopedagoog en een orthopedagoog-generalist. De basis-orthopedagoog en de orthopedagoog-generalist hebben veel raakvlakken. Echter, de orthopedagoog-generalist onderscheidt zich door zijn niveau van opleiding en door zijn (gestructureerde en begeleide) werker-variant. De orthopedagoog-generalist heeft een hoger niveau van vakbekwaamheid, handelt in meer complexe situaties en geeft (inhoudelijk) leiding aan anderen die als professional werken in opvoedings- en ontwikkelingssituaties.

Daarnaast werkt de orthopedagoog-generalist samen met andere professionals, zoals de GZ-psycholoog, kinder- en jeugdpsycholoog NIP of een klinisch (neuro)psycholoog. Het werk van deze professionals kent veel raakvlakken, maar ook een aantal accentverschillen. Het gemeenschappelijke zit in de aandacht voor de ontwikkeling van kinderen. Echter, de orthopedagoog-generalist onderscheidt zich van de andere professionals door zijn uitgesproken integrale aanpak van het cliëntensysteem. Hierbij werkt hij ontwikkelings- én opvoedingsgericht. Een tweede accentverschil is dat de orthopedagoog-generalist multidisciplinair werkt en daarbij complementair is aan verschillende niveaus.

3.

Maatschappelijke en actuele ontwikkelingen

Verschillende maatschappelijke ontwikkelingen hebben een effect op het werk van de orthopedagoog-generalist. In dit hoofdstuk wordt in de eerste paragraaf gekeken naar de problemen die zich voordoen bij jeugdigen. In de volgende paragrafen worden actuele ontwikkelingen beschreven die spelen in de maatschappij. Hierbij wordt vermeld wat het effect is van deze ontwikkelingen op de orthopedagoog-generalist.

VRAGEN, RISICO'S EN PROBLEMEN BIJ OPVOEDEN

Zoals eerder gesteld heeft een orthopedagoog-generalist zowel te maken met alledaagse opvoedingsvraagstukken als met complexe opvoedingssituaties. Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) heeft een lijst samengesteld van vragen, risico's en problemen als het gaat om de kwaliteit van de opvoeding. De top 7 van de meest recente landelijke monitor van februari 2014 is hieronder weergegeven (Nederlands jeugdinstituut, 2014).

De 'top 7' van vragen, risico's en problemen als het gaat om de kwaliteit van de opvoeding:

1. van leven met twee culturen tot problematische integratie
2. van goed meekomen in het onderwijs naar onderwijsachterstand /VVE
3. (van pedagogische tik tot) kindermishandeling
4. Van opvoedingsonzekerheid tot onder toezicht stelling (OTS), opvoedvragen, opvoedingsondersteuning.
5. Van enkelvoudig opvoedingsprobleem tot multiprobleemsituaties / multiprobleemgezinnen
6. De media: van ontspannings- en educatief middel tot risicofactor
7. Echtscheidingen

(Nederlands jeugdinstituut, 2014)

EEN PARADIGMAWISSELING IN DE ZORG

Misschien wel de belangrijkste actuele ontwikkeling in een breed kader is de paradigmawisseling van denken in medische modellen naar het denken in sociale modellen. Dit vraagt om andere competenties van professionals. Er zal meer van de kracht van het systeem uitgegaan moeten worden en niet van tekortkomingen. Gezien het feit dat de orthopedagoog-generalist al op deze manier werkt, sterkt deze ontwikkeling hem in zijn kennis en kunde. De orthopedagoog-generalist wil zoveel mogelijk de 'normale opvoedingsrelatie' optimaliseren. Met name de taakgebieden 'informatie en voorlichting' en 'vroeg signalering en interventie bij het cliënt-systeem' zoals beschreven in hoofdstuk 2 hebben hierbij een belangrijke rol (Gruijter, et al., 2014).

DUURZAME EN BETAALBARE HULPVERLENING

De overheid streeft in haar wet- en regelgeving naar duurzame, effectieve en betaalbare zorg. De orthopedagoog-generalist zal op deze ontwikkelingen moeten inspelen. Hij zal resultaatgericht moeten werken, waarbij 'resultaat' het helder formuleren en voor ogen houden van het realistische einddoel is. De componenten kwaliteit, (bewezen) effectiviteit en kostenbewustzijn zijn daar onderdelen van. Hij zal transparant moeten zijn en verantwoording af moeten kunnen leggen over zijn resultaten. Dit doet hij uiteraard met inachtneming van de belangen van zijn cliënten of het cliëntsysteem. Deze ontwikkeling kan gevolgen hebben voor functies die de orthopedagoog-generalist vervult, maar biedt ook kansen voor het ontstaan van nieuwe functies, bijvoorbeeld het ondersteunen van een wijkteam.

ZELFREDZAAMHEID, INCLUSIE EN PARTICIPATIE

In alle domeinen zijn zelfredzaamheid, inclusie en participatie belangrijke doelstellingen. Streven is dat kinderen, jongeren en volwassenen in een persoonlijke afhankelijkheidsrelatie zo optimaal, zelfstandig en integraal mogelijk onderdeel zijn van de samenleving, of dat nou gaat om het systeem van het gezin, om het sociaal functioneren buiten het gezin of om wonen en arbeid. De orthopedagoog-generalist is expert op het gebied van persoonlijke afhankelijk-

heidsrelaties. Hij streeft daarbij uiteindelijk naar een zo groot mogelijke autonomie van de cliënt binnen zijn systeem.

Pedagogische diagnose en indicatiestelling behoren tot de kerntaken van de orthopedagoog-generalist. De termen diagnose en indicatiestelling zijn beladen geraakt, omdat ze worden geassocieerd met onnodige medicalisering en onnodige labeling. In de visie van de NVO zijn diagnose en behandeling erop gericht dat het kind (en het gezin) (weer) zo zelfredzaam mogelijk wordt om zo optimaal mogelijk deel uit te maken van de maatschappij.

Het is de taak van de orthopedagoog-generalist om rekening te houden met bovenbeschreven beleidslijnen en daarop adequaat in te spelen. Het is echter vooral zijn taak om zijn eigen inhoudelijke keuzes en afwegingen te maken, gegeven die lijnen. En dit ook af te bakenen voor het beleid van de organisatie waarin of waarvoor hij werkt, voor zover dat binnen zijn verantwoordelijkheid past.

DEMOGRAFISCHE ONTWIKKELINGEN

Ook een aantal demografische ontwikkelingen heeft invloed op de functie die de orthopedagoog-generalist vervult. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de krimp van de bevolking in bepaalde regio's, de toename van het aantal culturen dat in Nederland naast elkaar leeft en de vergrijzing. Deze ontwikkelingen worden hieronder nader toegelicht.

In een aantal regio's in Nederland is sprake van krimp van de bevolking. In het basis- en voortgezet onderwijs is dat al goed merkbaar. Dat heeft consequenties voor de werkgelegenheid in algemene kinder- en jeugdvoorzieningen, het onderwijs en binnen de jeugdhulp. De orthopedagoog-generalist kan bij deze ontwikkelingen een nieuwe rol op zich nemen, door te adviseren op welke nieuwe manier de ondersteuning in de regio kan worden georganiseerd (Ritsema van Eck, et al., 2013).

Daarnaast is onze samenleving een multiculturele samenleving, die zijn eigen specifieke opvoedingsvraagstukken met zich meebrengt en zeker ook specifieke deskundigheid van professionals vergt. Bepalen wat 'normale' opvoedingssituaties zijn, vergt kennis van en inzicht in opvoeding en opvoedingsstijlen in andere culturen én het daarnaar kunnen

handelen. Het vergt echter ook het interveniëren als bepaalde opvoedingsstijlen haaks staan op veiligheid en ontwikkeling zoals binnen de Nederlandse (of internationale) wet- en regelgeving zijn vastgesteld. Van de orthopedagoog-generalist kan worden gevraagd te besluiten tot passende interventies of tot de ontwikkeling van specifiek (instellings- of organisatie)beleid of het coördineren van samenwerking tussen beroepsopvoeders en ketenpartners (Ritsema van Eck, et al., 2013).

Een andere ontwikkeling is dat de bevolking vergrijst. Dit brengt risico's met zich mee zoals het ontstaan van nieuwe, andere afhankelijkheidsrelaties en ook op multimorbiditeit (het ontstaan of bestaan van diverse gebreken naast elkaar bij één persoon). Op het domein van de ouderenzorg zal afstemming tussen diverse professionals noodzakelijk zijn, juist vanwege de multimorbiditeit. Hier is een duidelijke rol voor de orthopedagoog-generalist weggelegd (Ritsema van Eck, et al., 2013).

SOCIAAL-CULTURELE ONTWIKKELINGEN

Ook een aantal sociaal-culturele ontwikkelingen heeft invloed op het werk van de orthopedagoog-generalist. In deze paragraaf worden enkele van die ontwikkelingen in de leefsituatie van de Nederlandse bevolking besproken.

De algemene beleidslijn in Nederland is 'normaliseren', het voorkómen van onnodige labeling en onnodige medicalisering en het leren hanteren van afwijkende gedrags- en ontwikkelingspatronen. In tegenstelling tot de paradigmawisseling binnen de zorg, is het denken in stoornissen en de bijbehorende terminologie gemeengoed geworden bij opvoeders. Zij zoeken naar verklaringen voor het gedrag van kinderen die op hun zorg zijn aangewezen. Dit doen ze mede door het gebruik van de moderne media. De orthopedagoog-generalist, die streeft naar 'normaliseren' krijgt te maken met mondige ouders en andere opvoeders, mondige kinderen en jongeren en soms met 'classificatiedruk'. Van de orthopedagoog-generalist wordt gevraagd

die 'mondigheid' serieus te nemen, maar vanuit eigen expertise op zijn merites te bezien (Bijl, et al., 2013).

Nederland is een veilig land en Nederlandse kinderen behoren tot de gelukkigste ter wereld. Desondanks signaleren deskundigen dat kinder- en ouderenmishandeling ook hier ontoelaatbaar hoog is en dat het aantal vechtscheidingen toeneemt, met alle consequenties van dien voor de betrokken kinderen. De orthopedagoog-generalist zal hier in zijn loopbaan mee te maken krijgen en hierop moeten anticiperen. Een voorbeeld daarvan is het optreden als mediator bij een vechtscheiding (Bijl, et al., 2013).

De leefstijl van sommige ouders baart zorgen. Dit heeft effect op de kinderen en jongeren. Obesitas is een toenemend fenomeen, ook onder jonge kinderen. Alcoholmisbruik doet zich op steeds jongere leeftijd voor. De orthopedagoog-generalist kan hiermee samen met andere professionals een belangrijke rol spelen in het bevorderen van een gezonde leefstijl, juist waar het gaat om algemeen en preventief opvoedingsadvies (Bijl, et al., 2013).

ICT

ICT is niet meer weg te denken uit de wereld van de orthopedagoog-generalist, zoals bijvoorbeeld de ontwikkeling van e-health als extra dimensie in het begeleiden van jongeren. Organisatorisch biedt ICT mogelijkheden tot verdere kwaliteitsverbetering, resultaatmeting en vergelijkbaarheid van gegevens. ICT biedt ook de mogelijkheid om informatie uit te wisselen met andere professionals die met dezelfde jongere of hetzelfde gezin te maken hebben, bijvoorbeeld in geval van de verwijsindex risicojongeren. Maar het delen van gegevens betekent tegelijkertijd een risico voor de privacy van cliënten en hun situatie. De orthopedagoog-generalist zal zich op de hoogte moeten stellen van alle mogelijkheden en kansen die ICT biedt en tegelijkertijd kritisch moeten zijn op de risico's ervan.

4.

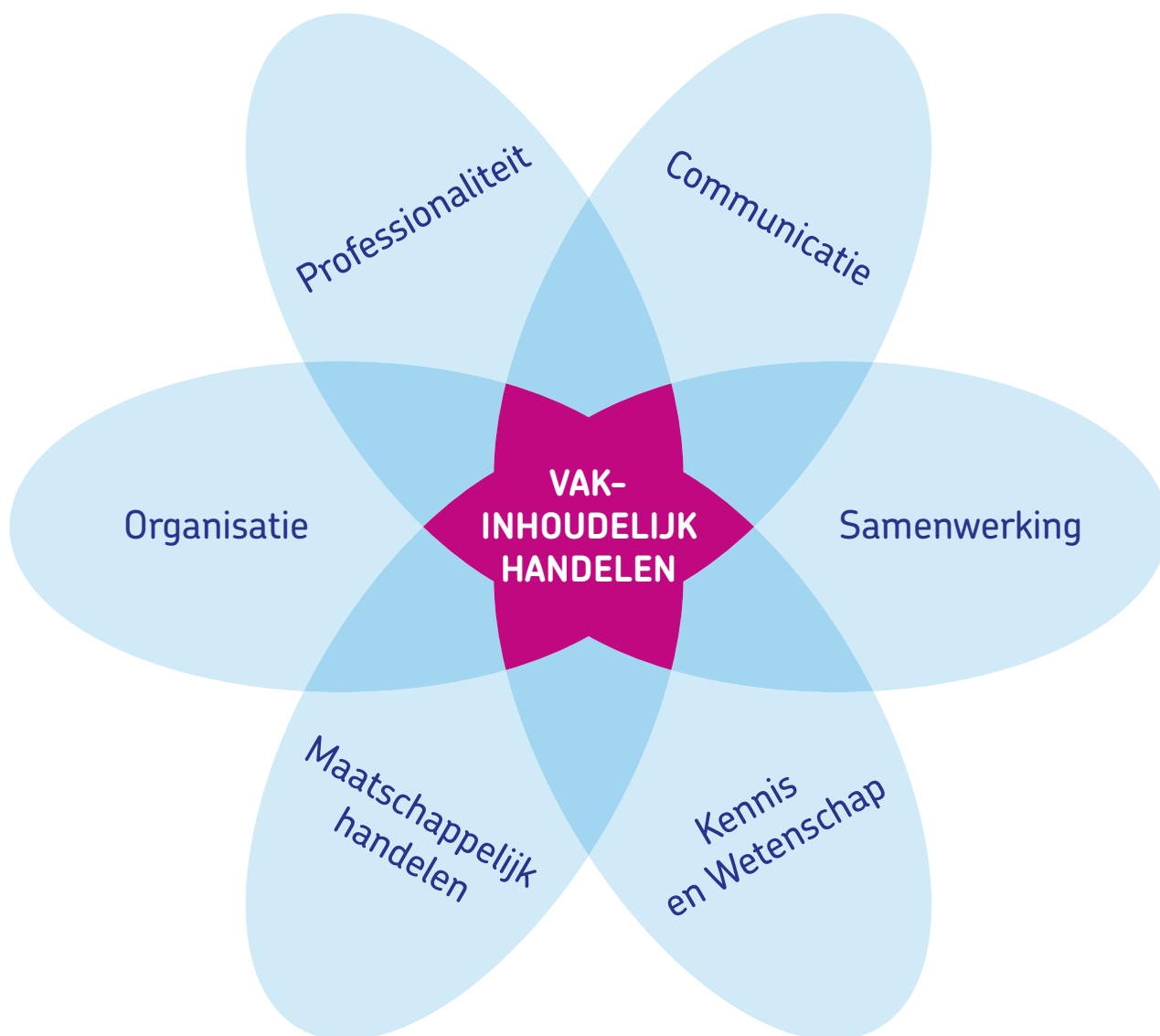
Beroepscompetentieprofiel orthopedagoog-generalist

In dit hoofdstuk treft u de kern van dit boekje, het beroepscompetentieprofiel van de orthopedagoog-generalist. Een competentie is het geheel van kennis, vaardigheden en attitude waaruit blijkt dat de professional vakbekwaam is voor het beroep dat hij uitoefent of een deel daarvan. Allereerst wordt in paragraaf één het model uitgelegd dat is gebruikt, de CanMeds. Het beroepscompetentieprofiel in paragraaf twee beschrijft vervolgens de competenties die een orthopedagoog-generalist als vakbekwaam professional beheerst. Deze competenties zijn altijd context gebonden. De context die het beroep orthopedagoog-generalist specifiek maakt, is beschreven in de kenmerkende beroepssituaties in paragraaf drie. Als laatste wordt in paragraaf vier de verbinding gelegd tussen competenties en kenmerkende beroepssituaties.

DE CANMEDS

Het beroepscompetentieprofiel is opgesteld aan de hand van het CanMeds-model. De term CanMeds komt van Canadian Medical Education Directives for Specialists en bestaat als model sinds 1996. Vanuit empirisch onderzoek, bij- en nascholing en de reguliere opleidingen is dit model ontwikkeld, waarbij continue gereflecteerd is op de rol van de medisch

specialist. Hoewel het oorspronkelijk is ontwikkeld voor de medisch specialisten is het een algemeen bruikbaar kader. De competentiegebieden in het model worden voorgesteld als een roos met daarin het vakinhoudelijk handelen in het centrum. Voor de orthopedagoog-generalist is dit vertaald naar orthopedagogisch handelen. De andere competentiegebieden: professionaliteit, communicatie, samenwerking, kennis en wetenschap, maatschappelijk handelen en organisatie, liggen als bloemblaadjes om het vakinhoudelijk handelen heen. Het model zet aan tot verbreding en verdieping van de professional en wordt gebruikt om de eindtermen van opleiding en deskundigheidsbevordering te bepalen. De zeven competenties zijn algemeen en gelden universeel. In onderstaand figuur is het model weergegeven (Royal college of physicians and surgeons of Canada, 1996).

Figuur: Het CanMEDS-model.

BEROEPSCOMPETENTIEPROFIEL ORTHOPEDAGOOG-GENERALIST

Aan de hand van de hierboven beschreven competentiegebieden is het beroepscompetentieprofiel ontwikkeld dat specifiek is voor de orthopedagoog generalist. In het overzicht op de volgende pagina's zijn aan de competentiegebieden voor de orthopedagoog-generalist specifieke competenties

gekoppeld. Bij het competentieprofiel voor de orthopedagoog-generalist is het orthopedagogisch handelen de meest belangrijke competentie. Daarna volgt professionaliteit. Dit is binnen de orthopedagogiek een gebied waarop extra nadruk ligt en binnen alle competenties zichtbaar is. De overige competenties zijn ook belangrijk maar kennen binnen de orthopedagogiek geen gradatie. Het geheel van alle competenties schetst het beeld van de orthopedagoog-generalist als vakbekwame professional.

1 ORTHOPEDAGOGISCH HANDELEN

De orthopedagoog-generalist is in staat om vanuit de opvoedings- en ontwikkelsituatie een hulpverleningstraject te plannen, uit te voeren en te evalueren met als doel het verbeteren van de zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie van het cliëntsysteem. De orthopedagoog-generalist doet dit op basis van de orthopedagogische wetenschap en werkt en denkt vanuit een systeemgericht perspectief. De orthopedagoog-generalist:

1.1	Formuleert op basis van een kritische analyse een diagnostisch beeld van de opvoedings- en ontwikkelingssituatie en betreft daarin het cliëntsysteem. • Brengt de (individuele) mogelijkheden en beperkingen van het cliëntsysteem in kaart (gezin, school, derde milieu, familie, cultuur en maatschappij). • Redeneert vanuit diagnostische modellen om onderbouwde hypothesen te toetsen en te verklaren.
1.2	Stelt een indicatie op aansluitend bij de opvoedings- en ontwikkelcontext en de hulpvraag van het cliëntsysteem. • Werkt en denkt dialogisch, systemisch en veranderingsgericht. • Stelt een hulpverleningsplan op waarin een adequaat handelingsperspectief en concrete en haalbare doelen zijn geformuleerd. • Gebruikt werkwijzen die gebaseerd zijn op theoretische en praktische evidentie en normatieve overwegingen.
1.3	Zorgt ervoor dat de hulpverlening wordt uitgevoerd, geëvalueerd en zo nodig bijgesteld, met als doel om tot een verbetering of oplossing te komen. • Werkt en denkt transparant en op basis van geldende professionele standaarden zoals methoden, protocollen en richtlijnen. • Handelt met als uitgangspunt het optimaliseren van zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie. • Begeleidt het proces van uitvoeren van het hulpverleningsplan en stelt, indien nodig, indicatie en hulpverleningsplan bij.

2 PROFESSIONALITEIT

De orthopedagoog-generalist stelt zich professioneel op binnen het beroep dat hij uitoefent en de organisatie waarvoor hij werkt en verbetert zijn handelen op basis van nieuwe inzichten en kritische reflectie. De orthopedagoog-generalist:

2.1	Gaat respectvol om met professionele relaties om effectief hulp te bieden. • Leeft zich in, toont persoonlijke betrokkenheid en houdt de nodige afstand. • Is alert op de veiligheid en het welbevinden van de cliënt en omstandigheden waarin hij leeft. • Heeft een positief-kritische en niet veroordelende pro-actieve houding en is daarbij toegankelijk voor anderen.
2.2	Reflecteert samen met anderen op eigen functioneren om zichzelf te ontwikkelen en vakbekwaam te blijven. • Organiseert feedback op eigen functioneren en vertaalt dit naar nieuw handelen ten behoeve van voortdurende professionele ontwikkeling. • Doet aan deskundigheidsbevordering zoals bij- en nascholing en intervisie en volgt (wetenschappelijke) vak- en praktijkontwikkeling. • Neemt initiatief om eigen professionaliteit zowel binnen als buiten de organisatie zichtbaar te maken.

2.3	Neemt binnen de grenzen van de eigen competenties verantwoordelijkheid om kwaliteit van zorg te borgen en om disfunctioneren te voorkomen. • Neemt ten allen tijde verantwoordelijkheid voor het eigen professionele handelen en de daarin gemaakte keuzes. • Verwijst tijdig en adequaat door of vraagt hulp wanneer er professionele of persoonlijke grenzen zijn bereikt. • Heeft een visie op eigen competenties en die van andere disciplines en neemt daarbij positie in.

3. COMMUNICATIE

De orthopedagoog-generalist communiceert met cliënt, betrokkenen en collega's, zowel (non) verbaal als schriftelijk, in een constructieve dialoog met als doel gezamenlijke besluitvorming over het hulpverleningsproces. De orthopedagoog-generalist:

3.1	Bouwt een goede hulpverleningsrelatie op met het cliëntsysteem en onderhoudt deze. • Luistert actief, leeft zich in en toont betrokkenheid om vertrouwen te creëren. • Past de stijl van communiceren met het cliëntsysteem aan naar situatie en doel. • Stimuleert het cliëntsysteem om actief deel te nemen aan het gesprek en ondersteunt het cliëntsysteem in het maken van keuzes voor het hulpverleningsproces.
3.2	Betrekt het cliëntsysteem actief bij de besluitvorming over het hulpverleningsproces. • Bespreekt informatie dialogisch, systemisch en veranderingsgericht en ordent de verkregen informatie. • Verifieert of de informatie wordt begrepen en onderschreven en komt tot gezamenlijke besluitvorming. • Bespreekt de haalbaarheid van gestelde doelen met het cliëntsysteem.
3.3	Doet gestructureerd en helder (schriftelijk) verslag van werkzaamheden en legt verantwoording af over de gevolgde werkwijze. • Brengt informatie gestructureerd, transparant en juist over. • Kan reflecteren en rapporteren over (meta)communicatie. • Maakt effectief gebruik van ICT-voorzieningen.

4. SAMENWERKEN

De orthopedagoog-generalist werkt samen met het cliëntsysteem en draagt bij aan het netwerk van betrokken collega's en ketenpartners om vanuit verschillende expertise (meervoudige)hulp te bieden aan het cliëntsysteem. De orthopedagoog-generalist:

4.1	Bouwt aan en onderhoudt een effectieve, verantwoorde en beroepsethische (interdisciplinaire) samenwerking met het cliëntsysteem, beroepsopvoeders en ketenpartners. • Stimuleert samenwerking in het cliëntsysteem om te komen tot een integrale aanpak bij de hulpverlening. • Stemt inzichten, ontwikkelingen en coördinatie tijdig af met de betrokken professionals en gaat constructief om met conflicten. • Brengt de juiste disciplines bij elkaar voor een optimale samenwerking in de keten waarbij rekening wordt gehouden met belangen, verantwoordelijkheid, eigenheid, kwaliteit en grenzen.

4.2	Borgt samenwerking binnen en buiten de organisatie ter bevordering van het hulpverleningsproces. • Coördineert de afstemming tussen verschillende professionals. • Maakt gebruik van de aanwezige expertise in de organisatie. • Beoordeelt wanneer verwijzing nodig is en verwijst doelgericht (vanuit de sociale kaart) door naar de juiste professional of organisatie.

5. KENNIS EN WETENSCHAP

De orthopedagoog-generalist volgt en beoordeelt structureel de ontwikkelingen in de orthopedagogiek en vertaalt deze naar verbeteren van eigen handelen en dat van anderen. De orthopedagoog-generalist:

5.1	Volgt wetenschappelijke ontwikkelingen en praktijkgerichte vakkennis binnen de orthopedagogiek. • Beoordeelt literatuur op betrouwbaarheid, kwaliteit en relevantie en vertaalt dit naar de beroepspraktijk. • Beoordeelt vanuit de praktijk waar onderzoeksvragen en mogelijkheden liggen. • Houdt een eigen bij- en nascholingsplan bij.
5.2	Werkt systematisch en methodisch, gebaseerd op wetenschappelijke evidentie, en stelt het handelen bij naar aanleiding van nieuwe inzichten. • Monitort eigen handelen en effecten daarvan en gebruikt deze als bijdrage aan kennis en ontwikkeling in de orthopedagogiek. • Ontwikkelt opvattingen over werk, taken en houding rondom de beroepsoefening vanuit inzichten en richtlijnen uit de orthopedagogiek en aanverwante vakgebieden. • Vertaalt kennis en ervaring naar adequate beleidsvoorstellen.
5.3	Draagt bij aan de ontwikkeling van wetenschappelijke of praktijkgerichte vakkennis en de koppeling tussen beide. • Draagt bij aan onderzoek en landelijke visieontwikkeling gericht op de orthopedagogiek. • Deelt opvattingen over het vakgebied met collega's en andere professionals in het werkveld. • Verzorgt onderwijs of deskundigheidsbevordering in vakmatige competenties aan mensen in opleiding, collega's en andere professionals.

6. MAATSCHAPPELIJK HANDELEN

De orthopedagoog-generalist volgt maatschappelijke ontwikkelingen, herkent de impact hiervan op de opvoedingssituatie en vertaalt dit naar verantwoorde hulpverlening in individueel en maatschappelijk opzicht. De orthopedagoog-generalist:

6.1	Heeft oog voor (f)actoren op macro en maatschappelijk niveau binnen de orthopedagogiek. • Is bekend met de organisaties in de lokale samenleving en gebruikt deze om betrokkenheid en participatie in de samenleving van het cliëntsysteem te vergroten. • Ziet belangen van verschillende partijen en anticipeert daarop. • Signaleert misstanden en gaat hier adequaat mee om.

6.2	<p>Draagt bij aan het bevorderen van optimale opvoedingsrelaties binnen cliëntsystemen en is bekend met de opvoedingsdilemma's binnen het werkveld en de opvoedingsvraagstukken binnen de samenleving.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zet de veiligheid en het belang van het cliëntsysteem centraal en is zich bewust van zijn specifieke rol hierin. • Kan omgaan met culturele en maatschappelijke verschillen ten aanzien van inzicht in opvoeding en ontwikkeling. • Handelt volgens wet- en regelgeving en baseert zich op (inter)nationale afspraken waaronder de beroepscode van de NVO.
6.3	<p>Levert een bijdrage aan het maatschappelijk debat en beleid omtrent de orthopedagogiek.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Participeert in sociaal maatschappelijke en ethische reflectie en standpuntbepaling en is daarbij transparant over de rol en functie van de orthopedagoog-generalist. • Is in staat om adequaat te handelen bij beroepsethische dilemma's en maakt deze bespreekbaar. • Draagt bij aan preventie en voorlichting.

7.	<p>ORGANISATIE</p> <p>De orthopedagoog-generalist organiseert vanuit een orthopedagogische visie zijn eigen taken en verantwoordelijkheden en draagt bij aan de ontwikkeling van de organisatie voor een doeltreffende en doelmatige hulpverlening. De orthopedagoog-generalist:</p>
7.1	<p>Organiseert en coördineert in dialoog met alle betrokkenen de hulpverlening rond de cliënt.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bewaakt de voortgang en de werkwijze van het primair proces ten behoeve van de kwaliteit. • Stemt de zorg op inhoudelijk niveau af en schept daarbij realistische verwachtingen.
7.2	<p>Ondersteunt en adviseert andere professionals en leidinggevenden vanuit inhoudelijke expertise.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maakt een bewuste keuze bij de afweging van de kosten in relatie tot kwaliteit. • Geeft richting aan professionals in het team om gezamenlijk resultaat te bereiken. • Borgt samen met andere professionals de doeltreffendheid van de diagnostische- en hulpverleningstrajecten.
7.3	<p>Draagt bij aan de organisatieontwikkelingen en geeft daarbij gevraagd en ongevraagd advies vanuit eigen expertise.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stelt beleids- en innovatieplannen op ten aanzien van opvoedingsdilemma's en opvoedingsvraagstukken in de samenleving. • Implementeert beleidsvoorstellen of -adviezen binnen en buiten de organisatie. • Maakt voorschriften en maatregelen van de organisatie bespreekbaar als deze in strijd zijn met beroepsethische normen.

KENMERKENDE BEROEPSSITUATIES

Competenties zijn altijd context gebonden activiteiten of taken. De activiteiten of taken die het beroep orthopedagoog-generalist specifiek maken, zijn beschreven in kenmerkende beroepssituaties. Eerst wordt uitgelegd wat een kenmerkende beroepssituatie is.

Wat zijn kenmerkende beroepssituaties en wat is het belang ervan?

Kenmerkende beroepssituaties gaan over situaties waarmee beroepsbeoefenaars, in dit geval de orthopedagoog-generalist, regelmatig te maken hebben en die kenmerkend zijn voor het beroep. Kenmerkende beroepssituaties behoren tot de kern van het beroepscompetentieprofiel. Een kenmerkende beroepssituatie voldoet aan drie elementen. Het gaat om een situatie:

- die een beroep doet op het (geïntegreerd) toepassen van de voor de orthopedagoog-generalist essentiële kennis, vaardigheden en attitude.
- waarin elke orthopedagoog-generalist geacht wordt adequaat te kunnen handelen.
- die representatief is voor de kerntaken van het beroep.

Deze elementen geven aan dat kenmerkende beroepssituaties overstijgend zijn aan de competenties per competentiegebied. In een kenmerkende beroepssituatie heeft de orthopedagoog-generalist competenties vanuit meerdere gebieden nodig om optimaal te kunnen handelen. Als kenmerkend voor de situaties zou je taken/thema's kunnen noemen. Als kenmerkend voor het beroep de ambities en doelen. Hieronder wordt het kenmerkende doel: het optimaliseren van de opvoeding en ontwikkeling, uitgewerkt naar verschillende kerntaken binnen dat optimaliseren. In het beroepscompetentieprofiel staat beschreven wat een orthopedagoog-generalist daarvoor laat zien in zijn gedrag.

De kenmerkende beroepssituaties

Hieronder staan de negen kenmerkende beroepssituaties beschreven voor de orthopedagoog-generalist.

A. Concluderen bij onvolledige of onzekere informatie omtrent een diagnostisch beeld en behandeling (verantwoordelijk)

Soms verloopt de opvoeding of ontwikkeling niet naar wens of is de veiligheid van een kind of jongere in het geding. De orthopedagoog-generalist baseert zich op informatie van het cliëntsysteem, de (jeugd) zorgwerker en andere professionals zoals huisarts, specialist van de school etc. De orthopedagoog-generalist analyseert en interpreteert de onderliggende dynamiek bij (complexe) problematiek. Hij draagt zorg voor een verantwoord besluitvormingsproces en kan daarbij kiezen voor aanvullend onderzoek. De orthopedagoog-generalist beslist over zeer complexe situaties. Hij stemt dit altijd af in een constructieve dialoog met het cliëntsysteem en de betrokkenen.

B. Hulpverlening aan de cliënt in de context van systeem en gezin (systeemgericht)

De orthopedagoog-generalist analyseert en interpreteert onderliggende dynamiek bij (complexe) problematiek binnen het gezin. De orthopedagoog-generalist heeft oog en oor voor onderlinge percepties, belevingen en relaties. Een orthopedagoog-generalist ziet gedrag met name als uitkomst van een interactie en in die zin als context specifiek.

C. Hulpverlening aan de cliënt in de context van het dagelijks leven (in en door middel van leven van alledag)

De orthopedagoog-generalist analyseert en interpreteert onderliggende dynamiek bij (complexe) problematiek in de context van het leven van alledag. De orthopedagoog-generalist heeft oog en oor voor de knelpunten en gewenste veranderingen in het gewone leven en draagt bij aan het vinden van oplossingen en het bewerkstelligen van de gewenste veranderingen.

D. Hulpverlening aan de cliënt in de sociale en maatschappelijke context (participatiegericht)

De orthopedagoog-generalist analyseert en interpreteert onderliggende dynamiek bij (complexe) problematiek in de sociale en maatschappelijke context. De orthopedagoog-generalist heeft oog en oor voor maatschappelijke ontwikkelingen en vraagstukken en gebruikt en optimaliseert participatie en burgerschap.

E. Omgaan met een diversiteit van ideeën, belangen en visies (diversiteits sensitief vakmanschap)

De orthopedagoog-generalist organiseert of is betrokken bij overleg met alle betrokkenen rondom een cliënt(systeem) vanuit de eigen organisatie en ketenpartners. Bij ingewikkelde casussen vraagt dit om (klinische) expertise om afwegingen van partners te kunnen beoordelen en besluitvorming te organiseren. Rekening houdend met de belangen van de diverse partners en de beperkingen en mogelijkheden van de cliënt en het daarbij behorende klinische (behandel)kader. De verschillende partijen in het overleg hebben daarbij ieder hun eigen opvatting over de situatie. De orthopedagoog-generalist staat voor de opgave om in het belang van de cliënt de meningen op één lijn te krijgen over de volgens hem beste aanpak. Als orthopedagoog-generalist stelt hij oplossingsgerichte vragen waarbij het belang en de wens van de cliënt ten aanzien van een verbetering van zijn hulpvraag leidend is. De orthopedagoog-generalist staat voor maatwerk en zoekt naar klinisch specifieke verandermogelijkheden, intervineert breder, lettend op vastgestelde werkzame principes binnen behandelingen.

F. Denken vanuit een dynamisch ontwikkelingsperspectief (veranderingsgericht)

Een orthopedagoog-generalist bekijkt gedrag vanuit het ontwikkelingsperspectief en in relatie tot de opvoedings- en ontwikkelcontext en kan dit gedrag definiëren als (ab)normaal, (mal)adaptief, (on)gewenst, verstoord of gestoord. De orthopedagoog-generalist wil veranderwensen en -mogelijk-

heden onderzoeken en bewerkstelligen in samenspraak met cliënt(systeem).

G. Begeleiden en coachen van (pedagogische) professionals (deskundigheidsbevordering)

De orthopedagoog-generalist begeleidt en coacht andere professionals in de eigen organisatie of de keten rond de hulpverlening van het cliënt(systeem). De orthopedagoog-generalist bespreekt de onderzoeksresultaten en de wijze van behandeling en ziet toe op de juiste uitvoering ervan. De orthopedagoog-generalist geeft sturing aan professionals in het team en borgt samen de doelmatigheid en doeltreffendheid van het hulpverleningsproces.

H. Bijdragen aan beleid en organisatie (kennisontwikkeling en -circulatie)

De orthopedagoog-generalist adviseert het management, de directie of het bestuur gevraagd en ongevraagd over ontwikkelingen vanuit zijn expertise. De orthopedagoog-generalist levert een bijdrage aan de visie van de organisatie, de doelstellingen en de functie ervan in de organisatie-doelen, rekening houdend met de positie, functie en doelen van andere disciplines. De orthopedagoog-generalist monitort de realisatie van de beleidsdoelen en rapporteert daarover. Specifiek adviseert de orthopedagoog-generalist het management, de directie of het bestuur over de meest geschikte hulpverlening bij cliënten met een overeenkomstig probleem. De orthopedagoog-generalist geeft thematische voorlichting in de eigen organisatie aan opvoeders/familieleden over bepaalde ontwikkelingen.

I. Vertalen van wetenschappelijke kennis naar de beroepspraktijk en vice versa (academische professional)

De orthopedagoog-generalist volgt kennisontwikkeling in het eigen vakgebied, door kennis te nemen van actueel wetenschappelijk onderzoek, dit onderzoek te beoordelen op kwaliteit en te vertalen naar de beroepspraktijk. Hij plaatst daarbij het eigen specialisme in een interdisciplinair verband en stelt visies, doelen en handelen bij indien nodig. De orthopedagoog-generalist ziet het als zijn verantwoordelijkheid de opgedane kennis met collega's en

beroepsgenoten te delen. De orthopedagoog-generalist participeert daarbij in wetenschappelijk en praktijk onderzoek.

DE VERBINDINGSMATRIX

De volgende matrix legt de verbinding tussen de kenmerkende beroepssituaties en de zeven competentiegebieden van de orthopedagoog-generalist. Deze matrix kan gebruikt worden om toetsen te ontwikkelen om te beoordelen of een professional alle competenties beheerst. De markeringen geven aan op welke competentiegebieden de nadruk ligt per kenmerkende beroepssituatie. Dit betekent niet dat de andere competenties, waar geen markeringen

staan, in die situatie niet gelden. De nadruk wordt op drie gebieden gelegd, omdat per toets moment naar maximaal drie gebieden gekeken kan worden voor een gedegen toets resultaat. Om te beoordelen of iemand op alle gebieden competent is, zullen meerdere (vormen van) toetsen nodig zijn. Alleen als een professional alle competenties uit dit profiel beheerst, voldoet hij aan het niveau van een orthopedagoog-generalist. Vervolgens kunnen nog aanvullende eisen gesteld worden bij het verzoek om ingeschreven te worden in het NVO-register. Dit wordt nader toegelicht in hoofdstuk vijf (Sluijsmans, et al., 2013).

KENMERKENDE BEROEPSSITUATIES	Vakinhoudelijk handelen	Professionaliteit	Communicatie	Samenwerken	Kennis en Wetenschap	Maatschappelijk handelen	Organisatie
Concluderen bij onvoldedige of onzekere informatie omtrent een diagnostisch beeld en behandeling (verantwoordelijk).							
Hulpverlenen aan de cliënt in de context van systeem en gezin (systeemgericht).							
Hulpverlenen aan de cliënt in de context van het dagelijks leven (in en door middel van leven van alledag).							
Hulpverlenen aan de cliënt in de sociale en maatschappelijke context (participatiegericht).							
Omgaan met een diversiteit van ideeën, belangen en visies (diversiteits sensitief vakmanschap).							
Denken vanuit een dynamisch ontwikkelingsperspectief (veranderingsgericht).							
Begeleiden en coachen van (pedagogische) professionals (deskundigheidsbevordering).							
Bijdragen aan beleid en organisatie (kennisontwikkeling en -circulatie).							
Vertalen van wetenschappelijke kennis naar de beroepspraktijk en vice versa (academische professional).							

“DE OPLEIDING TOT
ORTHOPEDAGOG-
GENERALIST IS ÉÉN GROTE
VERANDERINGSGERICHTE
HYPOTHESE”

5. Opleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe basis orthopedagogen via een postmaster opleiding de status van orthopedagoog-generalist kunnen verwerven en de daarbij behorende registratie in het register van de NVO. In de eerste paragraaf wordt beschreven hoe opleidingen inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen. In paragraaf twee staat uitgelegd hoe iemand als basis-orthopedagoog geregistreerd kan worden. Dit is tevens de ingangseis voor de postmasteropleiding. In paragraaf drie wordt dieper op deze postmasteropleiding ingegaan, waarna de (her)registratie-eisen voor de orthopedagoog-generalist worden gespecificeerd en de status van een registratie als orthopedagoog-generalist wordt beschreven. Meer en uitgebreidere informatie over de opleiding tot orthopedagoog-generalist en de registratie-eisen zijn te vinden op de website van de NVO en in de registratiebrochure (NVO, 2013).

MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELINGEN

Mede door de huidige maatschappelijke ontwikkelingen is de vraag naar professionalisering, bijvoorbeeld in zorg en onderwijs, sterk toegenomen. Te denken valt aan meer en hogere eisen aan professionals, de hogere verwachtingen van kwaliteit van handelen in

minder tijd en met minder geld, de hang naar op protocollaire wijze werken en een toenemende verantwoordingsdruk.

De opleiding tot orthopedagoog-generalist levert kritisch reflecterende en competente orthopedagogen, die in de dynamische praktijk kunnen verbinden en innoveren.

De postmasteropleiding tot orthopedagoog-generalist speelt hier op in door de wijze van organisatie van de tweede opleidingsfase. Hierdoor wordt het mogelijk om specifieke onderwerpen, waarbij orthopedagogische expertise wordt gevraagd, eventueel extra of modulair aan te bieden. Door het modulaire systeem is het mogelijk dat leerroutes, passend bij de werksetting, doorlopen kunnen worden zonder dat het generieke karakter van de beroepsopleiding verloren gaat. Hierdoor kan de postmasteropleiding tot orthopedagoog-generalist voorzien in de eisen aan eigentijdse orthopedagogen (NVO, 2013).

REGISTRATIE ALS BASIS-ORTHOPEDAGOOG

Om voor de opleiding tot orthopedagoog-generalist in aanmerking te komen gelden ingangseisen. De

kandidaat moet geregistreerd zijn als NVO basis-orthopedagoog en lid zijn van de NVO. Het lidmaatschap van de NVO staat open voor academisch afgestudeerde (ortho)pedagogen en onderwijskundigen. Daarnaast komen ook mensen met een afgeronde universitaire opleiding in een verwante discipline, zoals psychologie, in aanmerking voor het lidmaatschap. Om opgenomen te worden in het register van de NVO basis-orthopedagoog dient een academische opleiding orthopedagogiek te zijn afgerond. Meer informatie over de theoretische kennis en vaardigheden waaraan moet worden voldaan, zijn te vinden in de registratiebrochure NVO en op de website van de NVO (NVO, 2013).

DE OPLEIDING TOT ORTHOPEDAGOOG GENERALIST

Voordat een basis-orthopedagoog zich orthopedagoog-generalist mag noemen moet een aanvullende postmasteropleiding met succes zijn afgerond. Deze opleiding is zowel verbredend als verdiepend en de NVO stelt hiervoor de kaders. Er ligt een sterke nadruk op de integratie van cursorisch onderwijs, praktijkervaringen en supervisie. Tijdens de opleiding tot orthopedagoog-generalist worden onder andere minimaal twee casusbeschrijvingen en twee integrale reflectieverslagen vereist, opgesteld volgens de daarvoor beschikbare richtlijnen vanuit de NVO. Ook wordt tijdens de studie aandacht besteed aan supervisie. Daarbij kijkt de orthopedagoog-generalist samen met een supervisor kritisch naar hoe hij in zijn werk behandelingen toepast en hoe hij met vragen, problemen en cliënten omgaat (NVO, 2013).

Opleidingstraject of individueel studieplan

Bij de start van het opleidingstraject tot orthopedagoog-generalist dient een studieplan ingediend te worden bij de NVO. Op basis van dit studieplan wordt beoordeeld of het uitgestippelde traject tot registratie kan leiden. Er zijn twee manieren om een opleiding tot orthopedagoog-generalist te volgen. Dit kan:

- door het volgen van een geïntegreerde postmasteropleiding (bij de PostDoctorale Beroepsopleiding Orthopedagogiek Randstad te Leiden, de Universitaire Postmasteropleiding Orthopedagogiek Groningen te Groningen of de Rino Zuid in Eindhoven. Voor de opleiding van PDBO Randstad te Amsterdam is accreditatie aangevraagd).

- door het samenstellen van een individueel studieplan. Aan alle eindtermen dient daarbij zelfstandig te worden voldaan d.m.v. passende onderdelen (NVO, 2013).

REGISTRATIE ALS ORTHOPEDAGOOG-GENERALIST

Als na de afronding van het opleidingstraject aan alle voorwaarden is voldaan, kan de orthopedagoog-generalist een aanvraag indienen voor de inschrijving in het NVO-register.

De NVO zet zich op dit onderwerp op twee manieren in om de positie van de geregistreerde(n) in het werkveld te versterken:

- door het herkenbaar, inzichtelijk en aantoonbaar maken van het bekwaamheidsniveau;
- door zich in te zetten voor een brede maatschappelijke erkenning van die kwaliteit en het competentieprofiel van haar leden.

Aan de opname in het register van de orthopedagoog-generalist kunnen drie vormen van status worden ontleend. Het geeft het bekwaamheidsniveau aan, het praktijkveld waardeert de kwalificatie met bepaalde functie-eisen en de erkenning door de overheid blijkt uit geldende wet en regelgeving. De postmaster opgeleide orthopedagoog-generalist is een gerespecteerde en competente pedagogisch professional die qua opleidingsomvang en -niveau gelijkwaardig is aan de gezondheidszorgpsycholoog wet BIG. Die gelijkwaardigheid wordt tevens in tal van wet- en regelgeving geëxpliciteerd. De orthopedagoog-generalist is tuchtrechtelijk aanspreekbaar op het professionele handelen aan de hand van de beroepscode van de NVO. Daarmee biedt de beroepsbekwaamheidstitel een betrouwbare indicatie en waarborg voor professionaliteit en vakbekwaamheid (NVO, 2013).

Registratie-eisen

Om voor registratie in aanmerking te komen, dient minimaal aan de volgende registratie-eisen te zijn voldaan:

- 480 uur postacademisch onderwijs;
- 240 uur literatuurstudie en/of praktijkopdrachten;
- 2790 uur werkervaring;
- 90 uur supervisie.

Het registratietraject dient minimaal over 2 aaneengesloten jaren te worden gespreid en mag maximaal 6 jaar duren (NVO, 2013).

Herregistratie als orthopedagoog-generalist

De NVO kent sinds februari 2011 de herregistratie voor de orthopedagoog-generalist. In april 2013 is deze regeling aangepast. Hieronder staat een verkort overzicht van de eisen die hieraan gesteld worden.

- **2500 uur werkervaring;**

Orthopedagogische werkervaring op postacademisch niveau

Minimaal 1000 uur hiervan bestaat uit diagnostiek en/of interventies

- **120 uur deskundigheidsbevordering;**

Minimaal 40 punten onderwijs, waarvan minimaal 20 geaccrediteerd

- **Minimaal 40 uur intervisie**

De overige 40 punten kunnen naar eigen keuze worden ingevuld door alle mogelijkheden van deskundigheidsbevordering zoals genoemd in artikel 8 van de regeling: (geaccrediteerd) onderwijs, intervisie, geven van cursussen, supervisie, leertherapie volgen/geven, deelname aan organen binnen de beroepsvereniging, vakpublicaties (NVO, 2013).

“DE ORTHOPEDAGOG-
GENERALIST Kiest VANUIT
HET KIND EN DAARNA
VANUIT DE REGELS”

6. Beroepscode

Na het beschrijven van de competenties in hoofdstuk 4 en het postmaster opleidingstraject en registratie als orthopedagoog-generalist in het NVO register in hoofdstuk 5, volgt in dit hoofdstuk de beschrijving van de beroepscode. Als lid van de beroepsvereniging is de orthopedagoog-generalist gehouden aan de beroepscode van de NVO, waarin onder andere regels staan over de kwaliteit van de beroepsuitoefening en het omgaan met cliënten en vertrouwelijke informatie. In de eerste paragraaf wordt aandacht besteed aan de relatie van een NVO-lid met de beroepscode. In paragraaf twee wordt beschreven welke stappen er zijn bij het disfunctioneren van leden van de NVO.

DE BEROEPSCODE VOOR DE ORTHOPEDAGOOG-GENERALIST

De beroepscode NVO legt in ruim geformuleerde en daardoor bestendige normen vast wat 'state of the art' is in de beroepsuitoefening van alle NVO-professionals. Het betreft normen die de beroepsgroep zelf geformuleerd heeft. De beroepscode NVO is door de Algemene Ledenvergadering vastgesteld op 14 juni 1990. De laatste versie is in werking getreden op 11 maart 2009. In de beroepscode wordt een aantal algemene beginselen genoemd die

als norm gelden bij het verlenen van goede hulp. Het gaat bijvoorbeeld om: deskundigheid, zorgvuldigheid, vertrouwelijkheid, collegialiteit, verantwoording en professionele en maatschappelijke verantwoordelijkheid (NVO, 2009).

In de beroepscode van de NVO wordt van een pedagoog verwacht dat hij 'zorgvuldig handelt, vanuit professionele competentie en verantwoordelijkheid, geleid door respect voor de mens, en gericht op het belang en welzijn van de ander'. In de beroepscode wordt gesteld dat van pedagogen verwacht mag worden dat zij zich oriënteren op het belang van het kind en dat de belangrijkste taak van de pedagoog is het optimaliseren en verbeteren van de pedagogische relatie. Gericht zijn op het belang van het kind betekent niet altijd direct met kinderen werken. Vaak werken pedagogen met de opvoeders of pedagogische professionals rondom het kind. De oriëntatie op het belang van het kind wordt in de beroepscode beschreven als gericht op zelfstandigheid in de toekomst en burgerschap. Pedagogen zijn ook gericht op de belangen van volwassenen die door beperkingen belemmerd worden in hun ontwikkeling of zelfstandigheid. De oriëntatie op het belang van het kind als zich ontwikkelend binnen de context van systeem en opvoeding betekent ook een

bijzondere verantwoordelijkheid van pedagogen in professioneel en maatschappelijk opzicht (NVO, 2009).

Vanuit zijn opleiding is de orthopedagoog-generalist bekend met de reikwijdte van de code. Hij interpreteert de juridische en de beroepsethische aspecten van het beroep vanuit casuïstiek. Kenmerkend voor de orthopedagoog-generalist is dat hij in staat is om de dimensies van een casus te onderkennen die een fundamentele en reflectieve manier van denken vergen. Hij komt hierbij tot een zorgvuldige oplossing. Vanuit zijn professionele autonomie is hij in staat om de ruime normen van de beroepscode op een concreet niveau toe te passen. De orthopedagoog-generalist doet dit met grote mate van zelfstandigheid en neemt het voortouw bij het steunen van andere professionals bij het naleven van deze normen. De orthopedagoog-generalist die zich een rol van supervisor heeft verworven begeleidt ook in de opleidingen bij het interpreteren en naleven van de code (NVO, 2009).

HET TUCHTRECHT

De orthopedagoog-generalist kan in loondienst zijn, een maatschap vormen met anderen of zelfstandig gevestigd zijn. Hierbij kan hij in diverse domeinen werkzaam zijn voor uiteenlopende (eind)doelgroe-

pen. In alle gevallen is hij gehouden aan de beroepscode en moet hij in voorkomende situaties zijn eigen beroepsethische afwegingen maken. Daarmee valt hij onder het tuchtrecht van de NVO. Een lid kan door de cliënt, door een vakgenoot en door het bestuur ter verantwoording worden geroepen voor zijn handelen. Dit handelen kan zowel handelen betreffen dat plaatsvond in een individuele cliëntrelatie als handelen dat plaatsvond 'in hoedanigheid'. Het tuchtrecht van de NVO kent twee instanties. Het College van Toezicht beoordeelt tuchtklachten in eerste aanleg. Het College van Beroep geeft een oordeel wanneer klager of verweerder tegen de uitspraak van het College van Toezicht beroep aantekent (NVO, 2010).

Wanneer een tuchtklacht (geheel of gedeeltelijk) gegrond wordt verklaard kan het College van Toezicht een maatregel opleggen. Wanneer het College een berisping, (voorwaardelijke) schorsing of ontzetting uitspreekt heeft het lid laakbaar gehandeld, dwz. dan is het lid als professional verwijtbaar tekort geschoten. Een waarschuwing is de lichtste maatregel. De beroepscode en het reglement voor de behandeling van tuchtklachten is voor iedereen te raadplegen via www.nvo.nl (NVO, 2009).

“DE ORTHOPEDAGOOG-
GENERALIST:
DÉ TOEGEVOEGDE
WAARDE VOOR KIND
EN GEZIN”

Bronvermelding

Bijl, R., Boelhouwer, J., Pommer, E., Sonck, N. (2013). *De sociale staat van Nederland*. Den Haag: Sociaal cultureel planbureau.

Gruijter, M., Nederland, T., Stavenuiter, M. (2014). *Meedenkers aan het woord*. Focusgroepen over 'Zorg voor gezondheid in 2030'. Utrecht: Verwey-Jonker.

Ijzendoorn, M. H. van, Frankrijker, H. de, (2005). *Pedagogiek in beeld*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Knorth, E.J., Nakken, H., Oenema-Moster, C.E., Ruijsenaars, A.J.J.M., Strijker, J. (2008). *De ontwikkeling van kinderen met problemen: gewoon anders*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen. (2009). *Beroepscode NVO*. Hilversum: de Toekomst.

Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen. (2013). *NVO-registraties*. Hilversum: de Toekomst.

Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen. (2010). *Richtlijn voor de casusbeschrijving*. Gevonden op www.nvo.nl/downloads.

Nederlands jeugdinstituut. (2014). *Overzicht erkende interventies naar problemen en risico's*. Gevonden op <http://www.nji.nl/nl/Kennis/Databanken/Overzicht-interventies-naar-problemen-en-risicos>.

Ritsema van Eck, J., Dam, F. van, Groot, C. de, Jong, A. de, (2013). *Demografische ontwikkelingen 2010-2040*. Den Haag: Planbureau voor de leefomgeving.

Royal college of physicians and surgeons of Canada. (1996). *The CanMEDS Physician Competency Framework*. Gevonden op <http://www.royalcollege.ca/portal/page/portal/rc/canmeds/framework>.

Sluismans, D., Joosten-ten Brinke, D., Vleuten, C. van der, (2013) *Toetsen met leerwaarde*. Gevonden op www.NWO.nl.

Veerman, J.W. en Yperen T.A. van, (2008). *Zicht op Effectiviteit. Handboek voor praktijkgestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Eburon.

Verschueren, K.& Koomen, H. (2007). *Handboek Diagnostiek in de Leerlingbegeleiding*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

COLOFON

De projectgroep op het moment van vaststellen van het document bestaat uit de volgende leden.

Joyce Aalberts (voorzitter)
Lyanne Baltussen
Jana Knot
Jos Mangnus
Marieke Schut
Harriet Speelman
Jacqueline van Swet
Paul Termaat
Annemiek Volker
Katrien van de Vijfeijken
Jan Tonneman

De projectgroep is vanuit het NVO-bureau ondersteund door Marlijn de Vries als beleidsmedewerker (tot 2014 was dit Denis Koets).

Maike Ouwerkerk is vanaf 2014 betrokken als onderwijskundig adviseur en coördinator van deze publicatie.

NVO
De Toekomst
Eerste druk
10 juni 2014

nederlandse vereniging van
pedagogen en onderwijskundigen

Catharijnesingel 47
3511 GC Utrecht

t (030) 232 24 07
f (030) 236 97 49

secretariaat@nvo.nl
www.nvo.nl